

Autor: Andrew Joyce

The Jesuit Order as a Synagogue of Jews: Jesuits of Jewish Ancestry and Purity-of-Blood Laws in the Early Society of Jesus

Robert Aleksander Maryks

Brill, 2010.

Volně k dispozici ke stažení

První část **zde**.

„Pro jejich světskost, nadutost, lstivost, faleš, sobectví atd. je zjevné, že jsou jen velmi málo uzpůsobeni k náboženskému životu a není tak možné setrvávat s nimi ve svazku. Když se lidé tohoto původu domohou vysokých pozic, věnují téměř veškerou svou energii vnějškovým věcem: upřímné sebezapření i pevné ctnosti jim zdá se jsou cizí; chováním připomínají spíše kupce, snaží se vždy prodrat do první řady a nechají se titulovat rabíny; velmi málo se snaží dosáhnout dokonalosti popsané v páté a šesté části řádových stanov. Bez rozpaků také přijímají a povyšují své pokrevní soukmenovce, kteří si toho ničím nezasluhují.“

– Manuel Rodrigues, římská jezuitská kurie.

Rasový boj o jezuitský řád

Stížnosti etnicky španělských příslušníků Tovaryšstva Ježíšova na kryptožidovské elity řádu se vzájemně velice nápadně podobají: skoro vždy se točí kolem židovských sklonů k monopolizaci, nepotismu, arogance, agresivní ctižádostivosti a značného nádechu nepoctivosti při praktikování křesťanství. Zejména však byli křesťané znepokojeni tím, že se z jezuitského řádu stává výlučná enkláva vlivných Židů, jejichž vliv sahá dokonce až do srdce Říma.

Výše citovaný výrok Manuela Rodriguese obsahuje všechny uvedené motivy, z nichž lze mnohé demonstrovat i empiricky. Tak kupříkladu soubor pramenů shromážděných Maryksem a dalšími badateli, kterému se věnuji v první část, přináší více než dostatek důkazů na podporu obvinění, že krypto-Židé více než „ochotně přijímali mezi sebe další příslušníky své krve“. Navíc si Benedetto Palmio, italský pobočník dvou etnicky evropských jezuitských generálních představených (Francisca de Borja a Everarda Mercuriana) stěžoval na „početnost a opovážlivost španělských neofytů“ (konvertitů/*conversos* – pozn. DP), které dokonce neváhal označit za „mor“. (133) Dodává, že „kde jsou tyto nové křesťané, tam se nedá v klidu žít“ a že „ti, kdo vládou v Římě, jsou takřka bez výjimky neofyté... Tyto lidi a skoro žádné jiné přijímali do řádu ve Španělsku“. (133) Španělský král Filip II. pak v 70. letech

P. EVERARDVS MERCURIANVS, Leodius,
Societatis IESV Praepositus Generalis quartus. Obijt Roma,
Kal. Augusti, anno Christi MD. LXXX. Aetatis LXXV.

Generální představený
Tovaryšstva Ježíšova Everard
Mercurian (1514-1580)

16. století mluvil o jezuitech jako „synagoze Hebrejců“. (133)

Palmio dále nazývá metody řízení využívané touto kryptožidovskou elitou despotickými. Příslušníci římské kryptožidovské elity se chovala „ne jako otcové, ale jako páni“. (135) Přesně v souladu s odvěkým židovským etnickým nepotismem se objevoval také nápadný etnický nepoměr při obsazování vysokých pozic. Palmio zdůrazňuje, že „neofyté všude prahnou po nadvládě a proto Tovaryšstvo sužují nepokoje, sváry a šířavost“. (138) Conversos byli „přehnaně ambiciózní, opovážliví, dvoutvární, domýšliví, despotičtí, prohnání, strašliví, mocichtiví a hanební“. (142) Lorenzo Maggio, Ital z římské jezuitské kurie, si stěžoval, že „obřezaní svým konáním podvracejí celé domy Tovaryšstva“. (117)

Nehledě na skutečný původ jezuitského řádu, který byl do značné míry židovský a od počátku nerozdílně spjatý s židovskými politickými ambicemi, celá řada jeho etnicky evropských členů vnímala Tovaryšstvo Ježíšovo jako v zásadě ctnostné náboženské hnutí spočívající na idealistických a zbožných zásadách, jež však bylo rychle zkaženo infiltrací mocichtivými krypto-Židy. Musíme samozřejmě dodat, že se tak nedělo jen v případě jezuitského řádu. Současně s rostoucí opozicí uvnitř jezuitského řádu vyzýval biskup **Diego de Simancas** ze Zamory své farníky, aby se postavili machinacím *conversos* a jejich „klamání papeže i jeho zmocněnců“. (31)

Simancas stejně jako Rodrigues, Palmio či Hoffaeus dospěl k závěru, že *conversos* vykazují silné sklony k „přílišné ctižádostivosti, spikleneckému chování a mocichtivosti“, což potvrzovala i skutečnost, že „pokradmu obsadili vlivné církevní posty v Toledu“. (34-5)

Evropští jezuité při svém tažení proti kryptožidovskému nepotismu a etnické spolupráci přišli s velice zajímavými strategiemi, které se v mnoha ohledech značně podobaly taktice jejich židovských protivníků. I zde narážíme na schémata, jež rámcově podporují analýzu Kevina MacDonalda o reaktivní povaze antisemitismu z jeho knihy *Separation and Its Discontents*, jedna z jejíchž klíčových kapitol rozebírá národní socialismus coby zrcadlový obraz židovské strategie.

Nežidovští jezuité v počátečních fázích své revolty tak v podstatě stejně jako jejich kryptožidovští protivníci zezdola vytvořili své vlastní tajné sítě obsazované podle principu rasové exkluzivity a výběr svých upřednostňovaných kandidátů prováděli na základě etnických preferencí.

Scéna velkého střetu byla připravena úmrtím třetího vrchního generálního představeného řádu **Francisca de Borja** v roce 1572. Až do té doby museli nežidovští jezuité snášet filosemitské vedení Ignáce z Loyoly a bezuzdný etnický nepotismus *conversa* Diega Laíneze. I Borja byl v časech rostoucího napětí popisován jako „ochránce *conversos*“. (115) Po jeho smrti bylo všem zainteresovaným jasné, že kryptožidovská elita už se předem shodla na jeho nástupci: měl jím být konvertita Juan Alphonso de Polanco. (xxv)

Polanco byl už v roce 1547 Loyolou jmenován tajemníkem řádu, později se stal také vysoce

postaveným činitelem v generální římské kurii. Volba tohoto nesmírně vlivného muže a „nejprominentnější postavy Tovaryšstva Ježíšova“ měla být „naprosto jasnou“ záležitostí. Jak však uvádí Maryks, začala v té době „získávat uvnitř řádu větší vliv pevně semknutá protikonvertitská klika [složená především z mimošpanělských jezuitů].“ (xxv)

Navzdory silnému postavení prokonvertitské strany na třetí generální kongregaci („nejvyšší orgán Tovaryšstva Ježíšova, složený z vysokých představitelů /,provinciálů/ a místních zvolených zástupců“) se podařilo úzce semknuté italsko-portugalské klice upevnit si při této příležitosti své pozice a následně obratným manévrováním zabránit zvolení Polanca jeho prokonvertitskými stoupenci. (120)

Kromě vytvoření loajální skupiny na etnickém základě se gójská kontrastrategie inspirovala židovskými úspěchy i v tom, že vydatně využívala podpory elit. Leãem Henriquesem vedená portugalská delegace „tajně doručila papeži Řehořovi XIII. do Říma dopis z 22. ledna 1573 od Henriquesova penitenta, infanta-kardinála Jindřicha I. Portugalského (1512-1580). Nejvyšší portugalský inkvizitor a pozdější král země (1578-80) v něm požadoval, aby hlavou jezuitského řádu nebyl zvolen *converso* ani někdo *conversos* nakloněný. Varoval, že pokud nedojde k zásahu proti zlu představovanému *conversos*, může to Tovaryšstvo úplně zničit.“ (121)

Papež Řehoř XIII. krátce nato přislíbil svou podporu mimošpanělskému protikandidátovi Polanca, který v reakci na to naznačil, že odstoupí. Odmítl však znemožnit zvolení také ostatních „španělských“ kandidátů generálním představeným. Po zahájení shromáždění se Řehoř XIII. zajímal o jeho průběh, počty španělských delegátů i národnostní původ předchozích generálních představených. Řehoř „poznamenal, že zvolen by měl být mimošpanělský kandidát a – přes Polancovy námitky, že tím omezuje svobodu svědomí volitelů – výslovně doporučil Valona Everarda Mercuriana, aby následně delegaci požehnal a dovolil odejít.“ (122)

Později, zrovna když *converso* Antonio Possevino „oslovoval shromáždění svou otevírací řečí, přibyl kardinál Gallio z Coma a informoval shromážděné, že přišel s papežským pověřením předejít zvolení jakéhokoliv španělského kandidáta.“ (122) Příštího dne tak shromáždění zvolilo příštím generálním představeným Everarda Mercuriana – a to už v prvním kole, většinou 27 hlasů.

Mercurian se bezprostředně po svém nástupu do úřadu pustil do, vlastními slovy, úkolu „vyčistit dům“. „Z Říma (a dost možná i Itálie nebo celé Evropy jako takové) odstranil řadu jezuitů-*conversos*.“ (123) Polanca po téměř třech desetiletích ve vysoké funkci „zbavil postavení v Římě a poslal ho na Sicílii, což už přišlo poněkud přehnané dokonce i Polancovu úhlavnímu sokovi Benedettu Palmiovi“. (123)

Po těchto čistkách krypto-Židů a jejich vlivu v nejvyšších patrech Tovaryšstva však mezi španělskými jezuity začalo nabývat na významu hnutí tzv. *memorialistas*, tedy memorialistů.

Ti za své jméno vděčí „memorialům“, jak se v té době označoval literární útvar tvořený písemným prohlášením, doplněným peticí určenou královské či církevní autoritě.

Memorialisté si získali své pojmenování zasíláním „tajných memorialů španělskému dvoru, inkvizici i Svatému stolci, v nichž volali po reformě Jezuitského institutu a především autonomii pro španělské jezuitské provincie“. (125-6) Tyto dokumenty řád velice rozdělovaly a poškozovaly: jejich autoři totiž v podstatě usilovali o rozbití Tovaryšstva, tak aby se *conversos* mohli přeskupit a znovu upevnit základny své moci ve Španělsku.

Celé toto hnutí ale ve skutečnosti bylo vedeno snahou kryptožidovské elity omezit škody utrpěné na jejich pozicích na minimum. Po vypuzení z Říma se za podezřívavé bdělosti Portugalců pokusili o konsolidaci své moci ve Španělsku, aby tak předešli případným dalším protikonvertitským opatřením, směřujícím proti jejich dlouhodobě drženým mocenským pozicím. Jak Maryks upozorňuje, „je třeba připustit, že mnoho – pokud ne většina – tamějších členů řádů vzešla z prostředí *conversos*“. (125)

Doboví pozorovatelé každopádně všeobecně vnímali memorialistické hnutí jako židovský pokus o odvetu, s čímž se Maryks zjevně ztotožňuje. Jedním z nejvýznamnějších předáků memorialistů byl *converso* Dionisio Vázquez a Maryks podotýká, že „Vázquezova aktivní role v hnutí *memorialistas* by se skutečně dala označit za jakousi odplatu za Mercurianovu diskriminační politiku“. (126) Odpůrce konvertitské kliky Benedetto Palmio pak „neměl sebemenší pochyby, že za pomstychtivým hnutím *memorialistas* stojí konvertité“. (128)

Konflikt dále nabyl na intenzitě, když byl roku 1581 zvolen Mercurianovým nástupcem jiný italský protivník *conversos* Claudio Acquaviva. Ten do klíčových pozic v Římě dosadil řadu čelních protikonvertitsky naladěných jezuitů (včetně Manuela Rodriguese, Lorenza Maggia či Němce z Porýní Paula Hoffaeuse) a nařídil jim rozpracovat Mercurianovu protikonvertitskou politiku a rozšířit ji tak i mimo nejvyšší římské kruhy, do jezuitských provincií. Podle Marykse pak desetiletí Hoffaeusovy, Maggiovy a Rodriguesovy usilovné práce „vedla k postupnému omezování přijímání uchazečů židovského původu do řád Tovaryšstva“. (146)

Pro naše účely je obzvlášť zajímavá skutečnost, že velká část této činnosti probíhala v utajení a „zakódovaně“, takže etnický rozměr tohoto konfliktu vesměs zůstával vnějším pozorovatelům skrytý – i v tomto případě jakoby „po vzoru“ konvertitských metod nabývání a rozšíření vlivu. Tak kupříkladu v roce 1590 rozeslal Acquaviva „tajné pokyny“ španělským jezuitským provinciím, řízeným etnickými Španěly – nebo „starými křesťany“, v nichž kladl nejvyšší důraz na nutnost utajení:

Co se týče nejvyšších oficiálních pozic, měli bychom se mít na pozoru a nepřidělovat je v jistých klíčových místech těmto lidem [*conversos*]... V otázce přijímání těchto lidí do řádu tak, aby to některým nezavdalo příčinu k stížnosti, jsme dospěli k závěru, že by nebylo vhodné úplně zakázat přijímání uchazečů poznamenaných touto vadou. Je však naprosto nezbytné postupovat při jejich přijímání s větší obezřetností a důrazem na výběr...

[Genealogické šetření] je však na každý pád třeba provádět mlčky a pokud vyvstane potřeba uchazeče vyloučit, bylo by vhodné přijít s jiným zdůvodněním odmítnutí, tak aby nebylo hned zjevné, že dotyčný nebyl do řádu připuštěn kvůli svému původu. (147)

Následkem rozhořčených reakcí španělských jezuitů Acquaviva o pár let později svůj postoj přitvrdil do té míry, že vydal nařízení, podle něhož jezuité:

...kteří jsou potomky teprve nedávno přestoupivších rodičů (*conversos* = „nových křesťanů“ – pozn. DP), zhusta a pravidelně páchají značné škody zájmům Tovaryšstva (jak je stále zjevnější z naší každodenní zkušenosti)... Celá kongregace se proto rozhodla vydat nařízení, jak stanovuje tento dokument, aby se napříště nemohl stát členem Tovaryšstva nikdo z hebrejské nebo saracénské krve. Pokud snad omylem k něčemu takovému dojde, bude tento člověk bezodkladně po odhalení této skutečnosti vyloučen, ještě než dojde ke složení slibu, když o tom nejprve bude uvědomen generální představený a vyjádří se k tomu. (149)

Maryks píše, že tímto okamžikem „začala genealogická lovná sezóna“ a otevřená kampaň k odstranění všech osob židovského původu z řad Tovaryšstva Ježíšova.

Raný příklad moderní židovské apologetiky

Poražená a na okraj odsunutá kryptožidovská elita se musela spokojit s produkcí nekonečných memorialů, které v mnoha ohledech připomíná moderní židovskou apologetiku/propagandu, šířenou především organizacemi typu ADL. V jedné ze svých esejí se například zaměřují na vlivnou moderní strategii rétorické záměny „cizosti“ Židů a jejího připsání samotnému Židům nepřátelskému hnutí:

Židé běžně využívají obrannou taktiku prezentace pro ně problémového hnutí jako importu z ciziny... Vynikajícím případem může být absurdní tvrzení Hillary Clintonové, že alternativní pravice vděčí za svůj vznik Putinovu Rusku. A protože je zdrojem větší části jejího projevu SPLC, lze se důvodně domnívat, že i toto konkrétní obvinění má hebrejský původ. SPLC ale přišlo i s další **bizarní teorií** o cizím původu alternativní pravice: Mark Potok osobně přispěchal s prapodivnou tezí, že „začala jako protimuslimské hnutí v Evropě a v této zemi se postupně rozšiřuje od roku 2008“.

A to není zdaleka všechno. V Británii působící židovský novinář Jonathan Freedland, **veterán protibělošského aktivismu**, zplodil článek nazvaný „*Achillovou patou Donalda Trumpa je jeho neamerickost*“. Podle Freedlanda je prý základní

americkou zásadou „přesvědčení, že národní identita nevychází z krve a půdy, ale z věrnosti americké ústavě a listině práv“ – jasný důkaz **nedostatečné obeznamovanosti** s americkými dějinami. Freedland pokračuje tvrzením, že „Trumpovy kroky nejsou jen reakcionářské, nesnášenlivé nebo nebezpečné. Popírají totiž samotné ideály, jež by měly být posvátné pro všechny Američany. A snad právě tudy by mohla vést cesta zdárného útoku na Trumpa: přes jeho neamerickost. Přestože říká, že chce Americe vrátit její velikost, ve skutečnosti by v tomto případě Amerika přestala být Amerikou.“

Na pokusech vykreslit Trumpa jako neamerického se aktivně podílejí namátkou i tito Židé: redakční rada listu *Washington Post* v čele s Židem Martinem Baronem, židovský novinář Franklin Foer a židovský moderátor *talk-show* Jerry Springer. Židovský podnikatel Josh Tetrick zakoupil právě za účelem popularizace memu o Trumpově neamerickosti **větší množství nákladných celostránkových reklam** v *New York Times*... Ve všech uvedených případech zobrazují Židé trumpismus a alternativní pravici jako cizorodý prvek v americkém politickém organismu.

Jako tomu už bývá, má i tato strategie dlouhou tradici. Kevin MacDonald píše, že „židovské organizace v Německu v období Druhé říše (1870-1914) tvrdily, že antisemitismus ohrožuje samou podstatu Německa, jelikož je hluboce „neněmecký“. 1] V Německu 19. století Židé antisemitismus často označovali za dovezený z Francie. A obráceně – Paula Hymanová píše, že v reakci na vzestup protizidovských nálad ve Francii 19. století začali Židé šířit ideu, že antisemitismus je „nefrancouzský“ a „dovezený z Německa“. 2] Thorsten Wagner zase popisuje, jak dánští Židé běžně nazývali antisemitismus „německým importem, bez domácích kořenů a tradice“. 3]

Našlo by se jistě nespočet dalších příkladů z mnoha dalších zemí. Celá metoda se tedy spoléhá na úspěšné přesvědčení obyvatelstva, že cizorodou hrozbou národu nejsou Židé, ale naopak sílíci *völkisch* hnutí. I přes naprostou nehoráznost tohoto tvrzení, kterému by na první pohled mohl uvěřit málokdo, se Židům podařilo rozšířit toto přesvědčení díky své mediální a politické moci (jak jsme viděli u Tetricka). Využitím této mocné „páky“ lze tak pokusy o vyobrazení nacionalistických hnutí jako „cizích“ v minulosti označit za takticky úspěšné.

Odpověď kryptožidovských jezuitů na evropské protitahy se těmito moderním příkladům podobá v tom směru, že i jejich nedílnou součástí byly pokusy přenést nádech cizí hrozby od sebe na hnutí nepřátelské jejich zájmům. Tak byl kupříkladu nejohroženějším a také nejpłodnějším autorem kritických písemností proti vypuzení *conversos* vysoce postavený italský diplomat a sám také *converso* Antonio Possevino, jehož Mercurian poslal do zapadlého Švédska.

Bezmocný a izolovaný Possevino z promrzlého severu kázal, že to lidé jako Benedetto Palmio jsou ve skutečnosti „nekrřesťanští“ a jen o málo víc než „pohani“. (164-5) Za zmínku jistě stojí

chucpe, s nímž Possevino klade veškerou vinu za neklidnou situaci v Tovaryšstvu na bedra „přebujelé ctižádosti portugalských jezuitů“. (171-2) Possevino ve své propagandě bezostyšně lhal i o hnutí *memorialistas*, které podle něj bylo součástí „portugalského spiknutí“ s cílem oslabit jezuitskou jednotu. (171-2)

Maryks však jeho tvrzení jasně zavrhuje s tím, že většina memorialistů byli „nepopíratelně *conversos*“. (172) Konečně v Possevinově apologetice narážíme také na další prvek, hojně přítomný i v moderní propagandě: myšlenku, že Židé tvoří přirozenou a morální elitu, obvykle spojenou s opovržením venkovskými masami. Possevino viní „závistivé a neschopné muže z chudého, venkovského prostředí“ (168) z podněcování proti *conversos* a dodává, že „co se týče ctnosti a oddanosti, jsou [*conversos*] tím nejlepším, co má Tovaryšstvo k dispozici“. (172)

Závěr

Knihu *The Jesuit Order as a Synagogue of Jews* lze označit za významný příspěvek ke studiu náboženství a etnického konfliktu v raně novověkém Španělsku. Přestože ji nelze příliš doporučit lidem bez jisté znalosti diskutovaných témat, jde o dílo výstižné a jeho čtyři kapitoly obsahují spoustu nových, pro čtenáře s předchozími znalostmi o jezuitech, španělských dějinách nebo židovské otázce v Evropě jistě i fascinujících informací.

Má kritika se tak omezuje spíše na záležitosti stylu a struktury. Maryksův styl často sklouzává k mechaničnosti a člověk tak místy cítí, že materiál s vysokým potenciálem k vytvoření dramatického narativu byl promarněn dost suchopárnými pozorováními a opakovanými povzdechy nad „předsudky“ a „zaujatostí“ „starých křesťanů“.

Přednosti díla tak rozhodně hledejme spíše u fakt než jejich rozboru. Co se struktury týče, uchyluje se autor k poněkud rušivé repetici, zejména v případě opakovaného představování postav, které čtenář už zná z dřívějších. Bylo to pro mě nečekané zklamání, hlavně s přihlédnutím ke zpravidla vysoké úrovni práce editorů nakladatelství Brill.

Odhlédneme-li však od těchto v zásadě okrajových výtek, je kniha strhujícím čtením. Co víc – v současnosti je **volně ke stažení** v rámci iniciativy společnosti Brill na podporu otevřenosti zdrojů. Takže příjemné počtení.

Poznámky:

- 1] K. MacDonald, *Separation and Its Discontents: Toward an Evolutionary Theory of Anti-Semitism* (1st Books, 2004), s. 232
- 2] A. Lindemann & R. Levy (eds.), *Antisemitism: A History* (Oxford University Press, 2010), s. 136.
- 3] T. Wagner, 'Belated Heroism: The Danish Lutheran Church and the Jews, 1918-1945,' v K. Spicer (ed), *Antisemitism, Christian Ambivalence, and the Holocaust* (Indiana University Press, 2007), s. 7.

Druhá část recenze Andrewa Joyce **Review: The Jesuit Order as a Synagogue of Jews – Part Two** vyšla na stránkách The Occidental Observer 27. prosince 2017.